

נאמר של נייר

המשוררת הערבית מישראל כותבת על „היציאה

מעזה והשיבה אל האיש האופטימי” * פרוטוקול זקני הספרות

העברית * בדיחה אבסורדית על אשה ושני גברים *

על מחבר „הדת והחיים” ועל אחרים

שירה

הו פלסטין

סיהאם דאוד נחשבת כיום למשוררת הפלסטינית החשובה ביותר, ולאחת המשוררות הישראליות הבולטות ביותר. דאוד, בדומה למשוררים ישראלים אחרים בני המיעוט הערבי, אינה חברה בי אגודת הסופרים ואינה זוכה בתמיכה ציבורית כלשהי. בימים אלה ראה אור קובץ מתורגם משיריה, אני אוהבת בדיו לבנה, בתרגום לעברית, מעשה ידיו של הפרופסור ששון סומך, בליווי איורים מעשה ידיו של הצייר אורי ליפשיץ.*

שיריה של דאוד הינם תערובת קסומה של ליריקה צרופה עם מסר פוליטי-חברתי, שהיא בבחינת עידית שירי המחאה הפלסטינים עד כה. כבר בשיר הפתיחה ראתין היא כותבת: „ראיתך עמש נוסקה, בעייהוית / כארצי / ראיתך במחלפת / מתוק מציון הלימון / נישא מהכרמל...” שירתה עשויה מארג לשוני שירי מעודן של אהבת אשה המהולה באהבת הארץ, כפי שהיא מציינת זאת בשירה אני מתנגעת אל אהבה שחניב, שם היא כותבת: „אני מתנגעת אל

* סיהאם דאוד — אני אוהבת בדיו לבנה; עברית: ששון סומך; הוצאת ספר ריית פועלים; איורים: אורי ליפשיץ; 48 עמודים (כריכה רכה).

אהבה ישנה, ישנה / שאני שזורתה במחלפתו / כדי שתניב על מתני מפל של עננים / תפנים ללא אויבים... וממשיכה אל משא שירי של כאב: „הו ארץ אבד רית, שופעת כאמו, / אני עשויה להתרחק או להתקרב / אינני שם מזויף בתיקיהם של נואמים. / אוסיף-אהב את תמימתם של נרקיסים ותירוקות. / השיר בו לי את תמימותי, כאמי השבעתיכם. / השיבו לי את תמימותי שהפצתני על פני ארץ.”

היאוש של בני-דורה, דור של בני מיר עוט בישראל החי משאריות של עבר מפואר, מובא בשירה המתקת המעולה המתאבדים בצהריים: „ניצבים כעצמי צליבה המתחדשים-עך, הלילה ארוך / וכשנחת הערפל על הנמל / וכשבוכים הכריות, העננים ודי-האטמיס-המפני פיס-פרודה / מתאבדים או פני הלכנה על החוף / התחיה וזועת בינינו כאשפת תות / ואני מקיששת שאריות הצפיה מעל המררחה, מעל האבוקות. / יעמוד לו הכית כאשר יעמוד — לעולם יצפה לאהבו. / מראות בכל ללא גוון, ללא תפוזים נובלים...”

מדד של עוצמה שירית מצוי בדרך כלל בשירים קצרים ותמציתיים. בשירה הקצר על כי ממחשה דאוד את עוצמת כתיבתה ותחושותיה: „על כי הקול מלתי הוא, ונורע הוא כבגר ערב / אהוב אהבתי את אשר שחפני ותלה אתי / במילואת המילחמה / קורבן-עולה.” שיר אופייני ומעולה הוא השיר התגרות, בו היא מאחדת את כל מרכיבי שירתה — האהבה, היסורים, הכובש הערץ, והסמל

החזור של השירה והספרות הפלסטינים. סמל התפוז המר: „כשרצתי לקראתך, חשופה, / ללא כיסופים, שחחתי כי השיר מר השחית / את קלפתו פניך, שינה את גוון התפוזים / אבל כתבתי אליך מתוך ראתי: / לא יפלו מהזיתים את ירקור תם / כי המעת, כצבע עיניך, / ירוקה.” ובשיר אחר, שכותרתו היא הארץ הווה כשמש, היא מוסיפה: „מחפשת את מפתח בערשונך / וגופי מתייפר / ואני רואה אותך רחוק, רחוק / כארצנו הקטנה / אבל אני קרובה יותר.”

העימות בין המסורת הערבית לתרבות המערבית מצוי בשיר שאלתי את הרוח, הנפתח ב„שאלתי את הרוח על מטפחתי / ועל טעם הזיתים בקולי / כי מנגינת הגי' נוסחת על פני...” עד מהרה עוברת דאוד אל העצב שלה, עצב המעוגן בתורת שותיה הלאומיות המדוכאות: „דהלא הם עריון / מציירים את מלדתי על נייר / רשימת העשב בעיני / עגנת...”

בשיר נוספת לארץ בדואר מציגה דאוד ראיית עולם, שבמיסגרתה היא מגדירה את שהיא תובעת מהשירה ומהמשוררים: „אבל אני מייללת עכשיו עם הכלבים המדוכאים / מוכרת את הצדק ואת החוקים הדימוניים / כי האהבה בעיר העריצים חפשת / תענת היא, המשכיח ממני את חרפת העטים / והגמדים, והמטפחות הי צהובות, המצננות... בכל לזויה, לקחי מלשון — דיבורי / מתוספ ומשורר / כדי שיתרום ברחובות את המיקרה / ישנה את המינהגים, את הספרים, את סיבות / הגבורה / כדי שהעדה המתה תקמול, כטרם מות...”

הפוחלצים מ„בית טשרניחובסקי”

מלצות

תמונה עכורה זו חוזרת, כאמור, אחת לשנתיים. בחול-המועד פסח. בתמונה זו אין למצוא את מיטב הספרות העברית של ההווה — יצחק כהן, עמוס קינן, יהושע ברינאס, יהודה עמיחי, פ. יזהר, עמוס קינן, יהושע ברינאס ואחרים. לירות שעסקני אגודת הסופרים מדמינים עצמם לאגודת סופרים לאומית, הרי שנפקד מקומם של סופרים ערביים כסיהאם דאוד (ראו: ספריה). אהובים ואחרים.

כמו בסרט מתוחכם של מדע-בידוני, אחת לשנתיים ניתן לראות בשערי בית טשרניחובסקי, מעונם של עסקני אגודת הסופרים העבריים בארץ-ישראל, שורה ארוכה ומתמשכת של פוחלצים ספרותיים, גזע אחרון לשיעבוד של חיות מיתולוגיות. כסופי-שער, שאיש אינו מכירם, פוסעים הם בשורה אחת ארוכה אל תוך אולם בית טשרניחובסקי ומעניקים שם כיבודים ולגי טופים עצמיים, ומדמינים עצמם לדור ראשון של גאולה בספרות העברית.

בית טשרניחובסקי נראה במשך שני ימי הוועידה הנ"ל כמקום שנלקח מתוך סיפור רפאים של אדגר אלן פו. קורי העכביש נקרעו בבניין שאין בו שימוש, למעט, הקומה שהושג כרה למינהלי ההסברה, שמתוכה גורשו משרדי האקדמיה ללשון העברית.

סופרים עבריים המכבדים את עצמם חדלו מזה שנים לשלם מסתבר לאגודה הנ"ל, מכיוון שאין להם עניין כלשהו לסבסד המשכורות, הפרסים והפנסיונים של עסקני אגודת הסופרים. קידי האגודה אינם מעזים להטריד סופרים מפורסמים שחדלו לשלם דמי-חבר (אבל הם העזו להפסיק את חברותו של המשורר המוכשר הארולד שימול באגודתם בשל אי-השלום דמי-חבר). איש מאותם סופרים נודעים, שעסקני האגודה לא סילי קו מאגודתם, אינו מגיע לוועידה ולדינוניה. הסופרים הנודעים אינם משתתפים בתכנים במסדרונות בית טשרניחובסקי.

בנימוין מיכדי הוא דמות אגדית, המאפיינת את פוחלצי אגודת הסופרים. הוא אינו סופר, ושמעו גם לא הגיע להיכליל האקדמיות והאוניברסיטות, אבל על פיו ישק כל דבר בוועידה זו. מזה שנים הוא עורך מאזניים, ביטאון עסקני הספרות, ומשמש גם כיושב-ראש אגודת הסופרים. לידו מסייע מרדכי אור-יקר (אורי-יקר), מי שהיה נושא-כליו של היושב-ראש הקודם יש-ראל כוהן, בימים שבהם שימש כוהן כעורכו של הפועל הצעיר. שוחרי הספרות ואהבי המילה המודפסת קונים באלפי עור תקים את ספריהם של הסופרים והמשוררים ששקחו את כתובתו של בית טשרניחובסקי. שכן הספרות העברית חיה וקיימת, אינה גוססת ומתפוררת כאגודת הסופרים, שלאיש אין חפץ בה.

סיהאם דאוד
מציירים את מולדתי על הנייר

ככרמל. / כל אשר היה בינינו / קומתי הניצבת / ומעדים חולפים / לפי שעון פלסטין...”
במחזור שירי הסיום של הקובץ מסכמת סיהאם דאוד את עולמה, תשוקותיה, הזויר תיה והדיכוי הפיסי שבו היא נתונה. כי שירה התחיה היא כותבת: „איברנו את שירי הקינה בתפילות / עם הזמי האור, / לישון כשרה-התעפה ממקום כבית-העלי מין / והמורה פוזר לכל עבר על הדלי-תות / והתאווה הרעב חוזרים עם הדמי עות / מוכים בתופים / בלא ערוץ ובלא שירים חוזרים. / לא המתנתני או לתרני גול / שיודיע את דבר תבוסתנו מחדש / בעוד היום נתלה מאחורי הזמתי / והעור למ מככה את המתים / ואני ועשתות מתים בלי צידה / מתים בהצטלבות העור נות / ושבים עם שירי הקינה / אני והי מות ועשתות...”
שירה האחרון, היציאה מעזה והשיבה אל האיש האופטימי, נפתח במידע ישנה אני במיוודה שבה אסרו / את תושבי יפו / ואת שורשי האלון? / מדוע אני ישנה? / מדוע ישנה אני במיוודה שבה אסרו / את גלגמת סבי, את נשיקות אהי-כי / ואת מיכתבי הנעדרים?... וממשי-כה דאוד וכותבת: „אזובי פורה ורב / הולדתו בועתת בצופי / ועל עורי מציייר /